

Öğretim Programlarının Değişimi Üzerine Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerinin Değerlendirilmesi

Birol SUSAM ¹, Mehmet Kaan DEMİR ²

Öz

Eğitim sistemleri teknolojinin gelişmesi ve bilgiye ulaşmanın kolaylaşması gibi nedenlere bağlı olarak güncellenmeye ve değişmeye daha fazla ihtiyaç duymaktadır. Eğitim sistemlerinin değişmesi ve güncellenmesine bağlı olarak eğitimin kılavuzu olan öğretim programları da değişmektedir. Öğretim programlarının uygulayıcısı olan öğretmenler program değişikliklerinden doğrudan etkilenmektedir. Öğretim programlarının değişimi üzerine sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin değerlendirilmesini amaçlayan bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Samsun ilindeki ilkokullarda görev yapan 21 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırma verilerini toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanan görüşme formu kullanılmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi tekniği kullanılarak anlamlı hale getirilmiştir. Analiz sonucunda elde edilen bulguların modellenmesinde NVİVO paket programı kullanılmıştır. Araştırma sonucunda sınıf öğretmenlerine göre; öğretim programları bireyin ve toplumun ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olmalı, bilimsel ve teknolojik gelişmelere dayanarak program değişikliği yapılırken kültürel ve milli değerlerin de göz önünde bulundurulmalıdır. Program değişikliği sürecine öğretmenlerin yeterince dahil edilmediği ve yapılan program değişikliklerine yeterince olumlu bakılmadığı anlaşılmaktadır. Program değişikliği yapılma sebeplerinin MEB üst kadrosu görüşlerine dayandırıldığı, sık program değişiklikleri yapıldığı ve değişikliklerin ülkenin ihtiyacı olan insan niteliğinin karşılamaya uygun olmadığı öğretmenlerce değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler

Sınıf öğretmeni
Öğretim programı
Program değiştirme

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 07.06.2020

Kabul Tarihi: 17.06.2020

E-Yayın Tarihi: 31.08.2020

¹ Öğretmen, Samsun İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Türkiye, birolsusam@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-4523-6995>

² Prof. Dr. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Türkiye, mkdemir2000@yahoo.com, <https://orcid.org/0000-0001-8797-0410>

Giriş

Ülkeler gelecekle için bireyleri eğitime çabası içinde olup eğitim sistemi içinde karşılaştıkları sorunlara yeni çözümler aramaktadırlar. Bireylerin aldıkları eğitimden en üst düzeyde faydalanması için yeni strateji ve yöntemler araştırılmaktadır (Butakin ve Özgen, 2007). Bireyleri daha donanımlı hale getirmek isteyen eğitim sistemleri yeni yaklaşımlara ihtiyaç duymaktadır (Sünkür, Arıbaş, İlhan ve Sünkür, 2012). Eğitim sistemlerinin çıktısı olma özelliği taşıyan bireyler dünyayı anlayabilme ve kendilerini gerçekleştirme yolunda ilerleyerek değişime ayak uydurmaları için bazı beceri ve tutumları kazanmalıdır (Karadağ, 2012). Eğitim hedefleri oluşturulurken, sosyal-kültürel yapı ve ülkenin ekonomik öncelikleri göz önüne alınarak uzun yıllar sürdürülebilecek sistemler üzerinde çalışılmalıdır. (Yıldız ve Yıldız, 2016).

Eğitim sistemleri günümüzde bilgi, teknoloji ve bilimin hızlı ilerlemesine ve değişmesine bağlı olarak güncellenmesi zorunlu olan bir yapı haline gelmiştir. Eğitim sistemlerinin güncellenmesi sistemin kılavuzu görevini gören programlar değiştirilmeden yapılamaz. İhtiyaca uygun hazırlanmış öğretim programlarıyla eğitimin istenen hedef ve amaçlarına ulaşmasının kolaylaşacağı düşünülmektedir (Çıray, Küçükyılmaz ve Güven, 2015). Eğitim açıklanırken programdan bağımsız düşünülemez. Program özellikleri öğretmenlerin belirli öğretim konularında bilgisini arttırmaya yardımcı olur. Buradan yola çıkarak yeni karşılaşılan durumlarda daha esnek olunabilir (Davis ve Krajcik, 2005).

Programlar eğitim sistemi için kılavuz görevi görmektedir. İlk defa Roma’da yarış arabalarının üzerinde yarıştığı oval biçimdeki koşu pistini tanımlayan Latince kavram olan “curriculum” olarak karşımıza çıkan öğretim programı “izlenen yol” ya da “izlençe” anlamında eğitimde kullanılmaya başlanmıştır (Oliva, 1988, s. 4). Toplumlar bireyleri yetiştirirken belirli standartlara sahip programlarını sorgulamaya başlarlar (Egan, 1978). Program geliştirme durağan bir süreç olmadığı için bu tür faaliyetlerin aynı kalması mümkün değildir (Keltling-Gibson, 2005). Gerekli koşullar ile altyapıların hazırlanmadan uygulamaya konulan öğretim programının beklenen başarıyı yakalaması olanaklı görülmemektedir. Bu durumu daha önce uygulamadan kaldırılan programlardan da görebiliriz (Aykaç, 2007). Eğitim kurumlarının işlevlerini gerçekleştirme durumları, ancak uyguladıkları eğitim programlarının tüm boyutlarıyla tüm paydaşlarının katılımıyla değerlendirilmesi sonucunda belirlenebilir (Yüksel, 2010). Dünyanın değişmesi ve gelişmesiyle birlikte ülkelerin ihtiyacı olan yetişmiş insan ihtiyacı her geçen gün değişmektedir. Ülkelerin ihtiyacı olan insan niteliğini karşılamak amacıyla eğitim sistemleri ve eğitim sistemlerinin kılavuzu olan öğretim programlarının değişmesi gerekmektedir.

Türkiye eğitim sisteminin bilinen bir özelliği de sık aralıklarla sistem değişikliklerine maruz kalmış olmasıdır. Dünyada hızla karşımıza çıkan bilimsel ve teknolojik ilerlemeleri yakalamak toplumlar için zorunluluk haline gelmiş durumdadır (Geçit, 2008). Şahin’ e (2009) göre Türkiye’nin müfredat geliştirme tarihi 1924 senesinde başlamış olup durum ve ihtiyaçlara bağlı olarak Cumhuriyet tarihi boyunca pek çok kez güncellenmiş ve gerektiğinde değiştirilmiştir. 1926 programında derslerin adlarına ek olarak amaç ve konuların işleniş sürecinde dikkat edilmesi gereken önemli ayrıntılar yer almaktadır. Ayrıca bu programla John Dewey’in Türkiye’ye davetinde hazırlamış olduğu raporda yer alan hayat bilgisi gibi kavramlara yer verilmiştir (Şahin, 2009). 1930 yılında şehir okulları müfredatının ilkelerine sadık kalınacak şekilde köyde okuyan öğrencilerin köyün şartlarına ve ihtiyaçlarına göre yetişmesi amacıyla Köy Mektepleri Müfredat Programı hazırlanmıştır (Tekişik, 1992). 1948 programı 20 yıl boyunca uygulamada kalmış olma özelliğine sahiptir. 1948 programında esas alınan bilgi üretimi olmuş ve eğitimin hedefleri milli eğitime göre toplumsal, kişisel, insan ilişkiler ve ekonomik yönden olmak üzere dörde ayrılmıştır (Şahin, 2009). Türkiye’de 1990’lı yılların sonuna doğru yapılandırmacı yaklaşımın etkisine bağlı olarak 2004 yılında yeni ilköğretim programları oluşturulması için geniş çaplı çalışma gerçekleştirilmiştir (Erdoğan, Kayır, Kaplan, Ünal ve Akbunar, 2005). 2005 ilköğretim programlarında davranışçı yaklaşımdan vazgeçilerek yapılandırmacı yaklaşım esas alınmıştır (Şahin, 2009). 2005 yılında yapılandırmacı yaklaşım benimsenerek uygulamaya konulan programlar bazı açılardan eleştiri almıştır. Yeni programın küreselleşen dünyada insanın bir sermaye olarak görülmesi ve bu sermayenin geliştirilmesi gerektiği görüşünün sonucu olarak ortaya çıktığı savunulmuştur (İnal, 2006). Eğitimcilerin çoğu yeni oluşturulan yaklaşıma ve programa karşın alışıktı oldukları şekilde öğretmeye devam etmişlerdir.

Yapılan program değişiklikleri kabul görmediği için kâğıt üstünde kalmıştır (Baş, 2011). İhtiyaçlara dayalı olarak yeni oluşturulmuş olan programların beklenen başarıya ulaşması programın oluşturulma süreci kadar önemlidir. Revize edilmiş veya yeni oluşturulmuş programın tüm paydaşlarının dahil edildiği tavsiye ve geri bildirimlerin iyi işlenmesi başarıya ulaşmaya katkı sağlamaktadır (Mitchell, 2016). 2005 yılından sonra da öğretim programlarında 2009, 2015, 2017 ve 2018 yıllarında değişiklikler yapıldığı bilinmektedir.

Türkiye’de 2005 yılında tüm öğretim programlarının değiştirilmesi devrimsel bir proje olarak sunulmuş olsa da zaman içerisinde ülkenin her alanında beklenen etki ve başarıyı sağlamadığı anlaşılmıştır. Özellikle ülkenin büyüklüğü ile beraber eğitimsel eşitsizliklerin sürmesi, öğretmen boyutunun program değişimine bakışı ya da hazır oluş durumu ve siyasal etkiler sebepleriyle birçok dersin öğretim programı daha 2005 yılından sonra 5 yıl geçmeden değişmeye başlamıştır. 2018 yılı da eğitim tarihimizde öğretim programında önemli değişimlerin yaşandığı yıllardan birisi olmuştur. Öğretim programlarının bilim ve teknolojinin hızlı gelişmesi ile toplumun ihtiyaçlarına bağlı olarak değiştirilmesi kaçınılmaz olmaktadır. Öğretim programlarının değişim süreci kadar uygulama süreci de önemlidir. Öğretim programlarının geliştirilmesinden sonra uygulama sürecinde başarıya ulaşması için en önemli etken uygulayıcı olan öğretmenlerin programın uygulanmasına yönelik göstermiş olduğu tutumlardır. Bu araştırmada eğitim-öğretim faaliyetlerinin temel bileşenlerinden olan öğretim programlarının değişimi üzerine sınıf öğretmenlerinin görüşlerini değerlendirmek amacıyla bir öğretim programının hangi özelliklere sahip olması gerektiği, öğretim programlarının uygulama süresi, öğretim programı değişikliği yapılırken göz önünde bulundurulacak faktörler, öğretim programı değişikliği sürecine öğretmen katılımı, öğretim programı değişikliğinde olumlu bulunan yönler, Türkiye’de öğretim programı değişikliği yapılma sebepleri, öğretim programı değiştirilme sıklığı, program değişikliklerinin ülkenin ihtiyacı olan insan niteliklerine uygunluğu, programın hangi sorunları çözmesi gerektiği, öğretim programı değişikliğine okulların hazırlanması, öğretim programı değişikliklerinin bilimsel ve teknolojik gelişmelere uygunluğu, öğretim programlarının değişikliğinde oryantasyon süreci, hangi derslerde öğretim programı değişikliğine ihtiyacı duyulduğu ve ideal bir öğretim programının nasıl olması gerektiği alt amaçlarına ulaşılması hedeflenmiştir.

Yöntem

Araştırma Modeli

Öğretim programlarının değişimi üzerine sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin değerlendirilmesini amaçlayan bu araştırmada nitel yöntemlerden olgubilim deseni kullanılmıştır. Olgubilim deseninde verilere ulaşılan kaynaklar konuyu yaşayan ve deneyim eden bireylerden oluşmaktadır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2017).

Çalışma Grubu

Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örneklem yöntemi kullanılarak en az 15 yıl mesleki tecrübeye sahip sınıf öğretmenlerinden örneklem oluşturulmuştur. Amaçlı örneklem araştırmanın amacına uygun durumların seçilmesidir (Büyüköztürk vd., 2017). Katılımcılar en az 16-20 en fazla ise 36-40 yıl mesleki tecrübeye sahip, yaşları en az 39 en fazla 62 olan 12 öğretmenin mesleki anlamda kendisini yeterli gördüğü, 7 öğretmenin kendini orta derecede yeterli gördüğü, 2 öğretmenin ise kendini mesleki anlamda yetersiz gördüğü 7 kadın 14 erkek olmak üzere 21 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerini toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanan ve 14 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler hem basit seçenekli cevaplamayı hem de araştırılan konu ile ilgili derinlemesine veri toplanmasını birleştirebilmektedir (Büyüköztürk vd., 2017). Oluşturulan görüşme formu araştırmacılarca ayrıntılı olarak incelenmiş ve alanında uzman 2 öğretim üyesinden ve kıdemli sınıf öğretmenlerinden görüş alınarak son halini almıştır.

Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışmaları

Verilerin güvenirliğini sağlamak amacıyla analiz sürecinde iki farklı analiz yapılmış ve birbiriyle karşılaştırılmıştır. Görüşme sonucu elde edilen verilerin kodlanması sürecinde 2 farklı kodlayıcı analizi ve bunlar arasındaki uyum yüzdesi (%79) güvenirliği artırıcı bir husustur. Katılımcılarla yapılan görüşmelerin geçerliliğinin sağlanması amacıyla görüşme sırasında bilgisayara kaydedilen görüşme katılımcıya okutularak onaylaması istenmiştir. Ayrıca katılımcılara ait doğrudan aktarmalarla görüşler desteklenmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırma verileri 2018-2019 eğitim ve öğretim yılı içinde Samsun ilindeki merkez ilkokullarda görevli sınıf öğretmenleriyle 30 ile 45 dakika süren görüşmeler yapılarak araştırmacının yanında bulundurduğu bilgisayara yazmak yoluyla kayıt edilerek toplanmıştır.

Verilerin Analizi

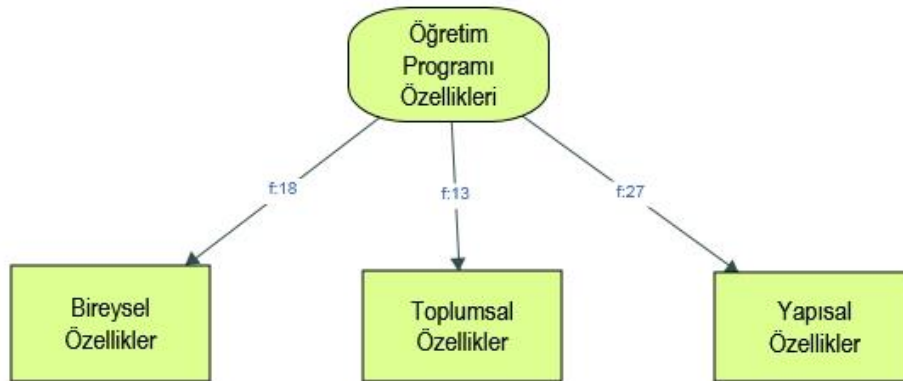
Araştırma verileri içerik analizi tekniği kullanılarak anlamlı hale getirilmiştir. Kullanılan bu analiz yöntemi belirli kurallar dahilinde kodlamalar yapılarak bir metnin daha küçük içerik kategorileriyle özetlendiği, sistematik ve yenilenebilir bir analiz tekniği olarak tanımlanabilir (Büyüköztürk vd., 2017). Bulguların modellenmesinde ise NVivo paket programından yararlanılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde öğretim programlarının değişimi üzerine sınıf öğretmenlerinin görüşlerine yönelik bulgulara yer verilmiştir.

Bir Öğretim Programının Sahip Olması Gereken Özelliklerine Yönelik Bulgular

Araştırmanın birinci sorusu olan “Bir öğretim programının hangi özelliklere sahip olması gerektiğini düşünüyorsunuz?” sorusuna katılımcıların verdikleri cevaplara ait bulgular Şekil 1, Şekil 2, Şekil 3 ve Şekil 4’te verilmiştir.

Şekil 1. Öğretim programının sahip olması gereken özellikleri

Sınıf öğretmenlerinin verdikleri yanıtlara göre öğretim programının özellikleri üç üst kategoriye ayrılmıştır. Bu kategoriler programın bireysel özellikleri, programın toplumsal özellikleri ve programın yapısal özellikleri şeklindedir.

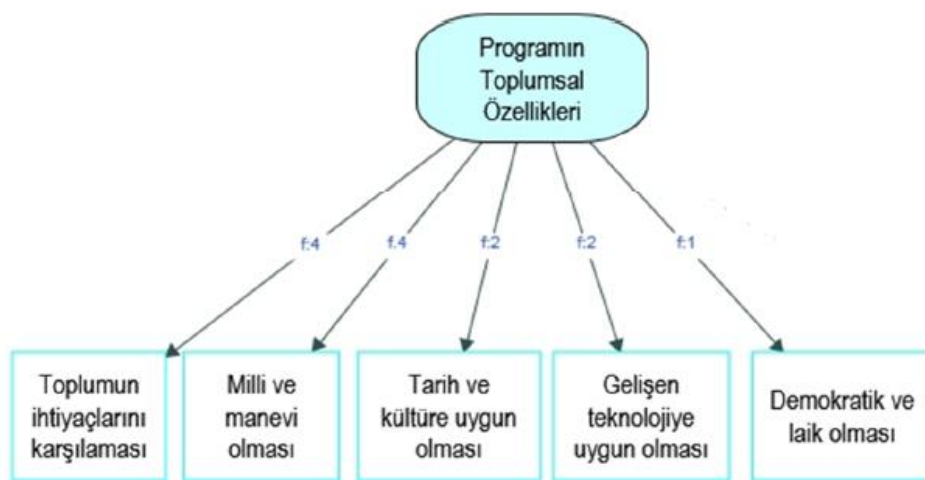

Şekil 2. Öğretim programının sahip olması gereken bireysel özellikleri

Öğretim programının bireysel özellikleri katılımcı cevaplarına göre; öğrencinin ihtiyaçlarını karşılaması (f:9), çocukların gelişimine uygun olması (f:3), bilgiye ulaştıran olması (f:2), ahlaklı öğrenciler yetiştirmesi (f:2), Z kuşağına uyumlu olması (f:1) ve üreten birey yetiştirmesi (f:1) şeklinde kategorilere ayrılmıştır. Öğretim programlarının bireysel özellikleri hakkında görüş bildiren bazı katılımcıların görüşleri şu şekildedir.

(SÖ-7) “Öğretim programı öğrencinin bireysel özelliklerini ön plana çıkarmalı. İyi bireyler yetiştirmek meslek kazandırmaktan daha önemlidir. Programlar ahlaklı iyi bireyler yetiştirmeyi ön planda tutmalı.” (Ahlaklı öğrenciler yetiştirilmesi).

(SÖ-4) “Bir öğretim programı öncelikle çocuğun gelişim dönemine uygun olmalı. Öğrencinin gelişim dönemi dikkate alınmadan hazırlanan programlarda kazanım ve hedeflere ulaşmada büyük zorluklar yaşanıyor.” (Çocukların gelişimine uygun olması).

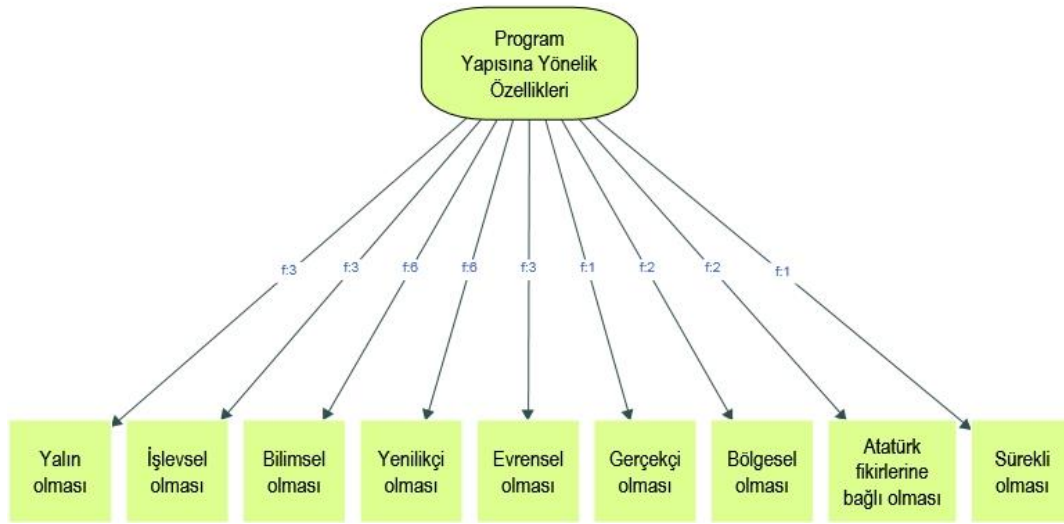
Şekil 3. Öğretim programının sahip olması gereken toplumsal özellikleri

Öğretim programlarının taşıması gereken toplumsal özellikleri, toplumun ihtiyacını karşılaması (f:4), milli ve manevi olması (f:4), tarih ve kültüre uygun olması (f:2), gelişen teknolojiye

uygun olması (f:2), demokratik ve laik olması (f:1) şeklindedir. Öğretim programının toplumsal özellikleri arasında en çok tekrar eden görüş toplumun ihtiyacını karşılaması ile milli ve manevi özelliklere sahip olması olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğretim programının toplumsal özelliklerine yönelik bazı katılımcıların görüşleri aşağıda sıralanmıştır.

(SÖ-9) “Öğretim programı ülkenin tarihini, kültürünü, birlikte yaşamayı ve geçmişini öğrencilere aktarmalı.” (Milli ve manevi olması).

(SÖ-21) “Öğretim programı ülkenin gerçeklerini, coğrafyasını, kültürünü, tarihini, ideallerini dikkate alarak bir dünya felsefesi oluşturmali” (Tarih ve kültüre uygun olması).

Şekil 4. Öğretim programının sahip olması gereken yapısal özellikleri

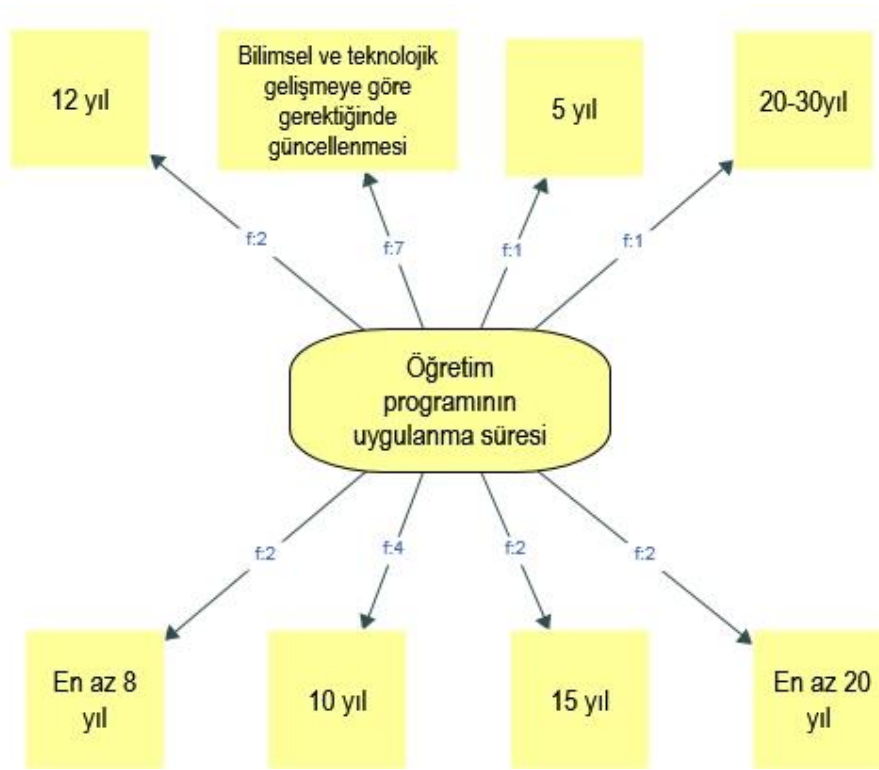
Öğretim programların yapısal özellikleri ise yalın olması (f:3), işlevsel olması (f:3), bilimsel olması (f:6), yenilikçi olması (f:6), evrensel olması (f:3), gerçekçi olması (f:1), bölgesel olması (f:2), Atatürk fikirlerine bağlı olması (f:2) ve sürekli olması (f:1) şeklindedir. Katılımcılara göre öğretim programlarının yenilikçi ve bilimsel olması en çok tekrar eden görüş olmuştur. Katılımcı sınıf öğretmenlerinin bazı görüşleri aşağıda verilmiştir.

(SÖ-10) “Bir öğretim programı bireyi hayata hazırlamalı, gereksiz bilgi ve becerilerden arındırılmış yalın şekilde olmalı.” (İşlevsel olması).

(SÖ-12) “Bir öğretim programının değişim sıklığı çok önemlidir. Sürekli değişmemeli ve süreklilik arz etmeli” (Sürekli olması).

Öğretim Programlarının Uygulanma Süresine İlişkin Bulgular

Sınıf öğretmenlerinin “Bir öğretim programının ortalama kaç yıl uygulanması gerektiğini düşünüyorsunuz? Neden?” sorusuna verdiği cevapların analiz sonuçları Şekil 5’te verilmiştir.

Şekil 5. Öğretim programlarının uygulanma süresi

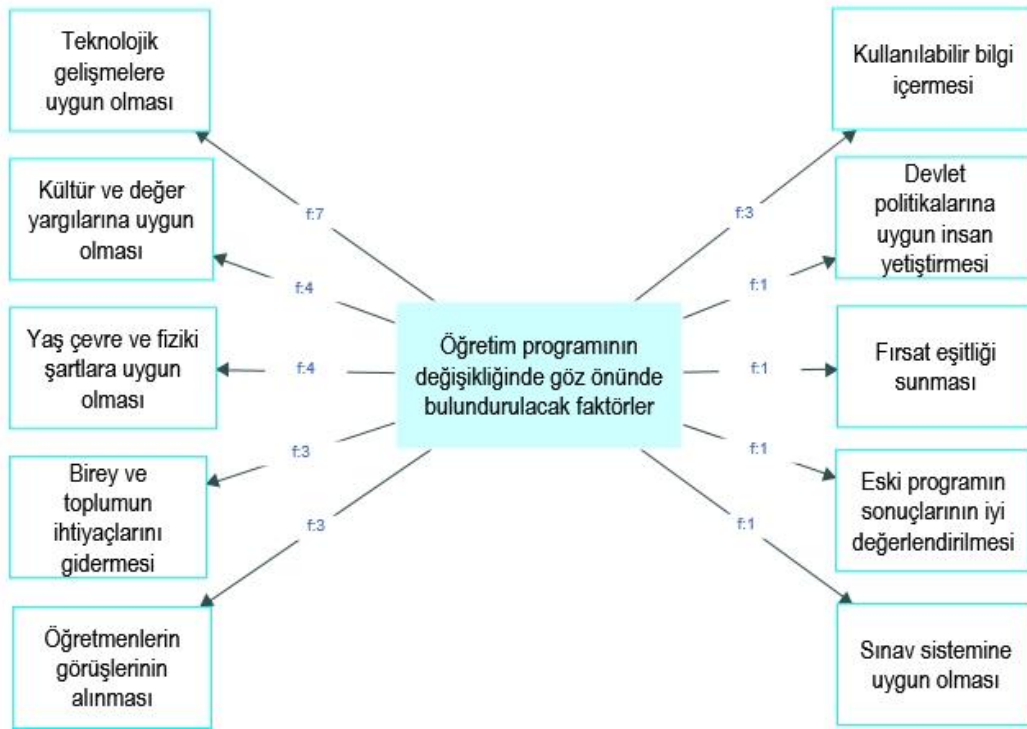
Öğretim programının uygulanma süresine ilişkin verilen cevapların analiz sonuçlarına göre bir öğretim programının uygulanma süresi; 12 yıl (f:2), 5 yıl (f:1), 20-30 (f:1) yıl, en az 8 yıl (f:2), 10 yıl (f:4), 15 yıl (f:2), en az 20 yıl (f:2) ve bilimsel ve teknolojik çalışmalara göre gerektiğinde güncellenmesi (f:7) şeklindedir. Öğretim programının uygulanma süresine yönelik öğretmen görüşleri arasında en fazla tekrar eden ve dikkat çekici olan bilimsel ve teknolojik çalışmalara göre gerektiğinde güncellenmesi gerektiğidir. Bazı görüşler şu şekildedir.

(SÖ-2) “En az 8 yıl olmalı çünkü çocuk okulunu başladığı programla bitirmeli. Örneğin biz el yazısı ile başladık ancak şu an düz yazıya geçtik. Bu durum çocukların kötü etkilenmesine sebep oluyor.” (En az 8 yıl).

(SÖ-5) “Bir öğretim programı bir insanı anaokulundan yükseköğretime kadar süren süre içinde değişmemeli ancak değişen ve gelişen teknoloji ile bilime göre güncellenmeli.” (Bilimsel ve teknolojik çalışmalara göre gerektiğinde güncellenmesi).

Öğretim Programı Değişikliklerinde Göz Önünde Bulundurulması İstenen Faktörlere Yönelik Bulgular

Sınıf öğretmenlerinin “Sizce bir öğretim programı değişikliği yapılırken hangi faktörler göz önünde bulundurulmalıdır?” sorusuna verdiği cevapların analiz sonuçları Şekil 6’da verilmiştir.

Şekil 6. Öğretim programı değişikliklerinde göz önünde bulundurulması gereken faktörler

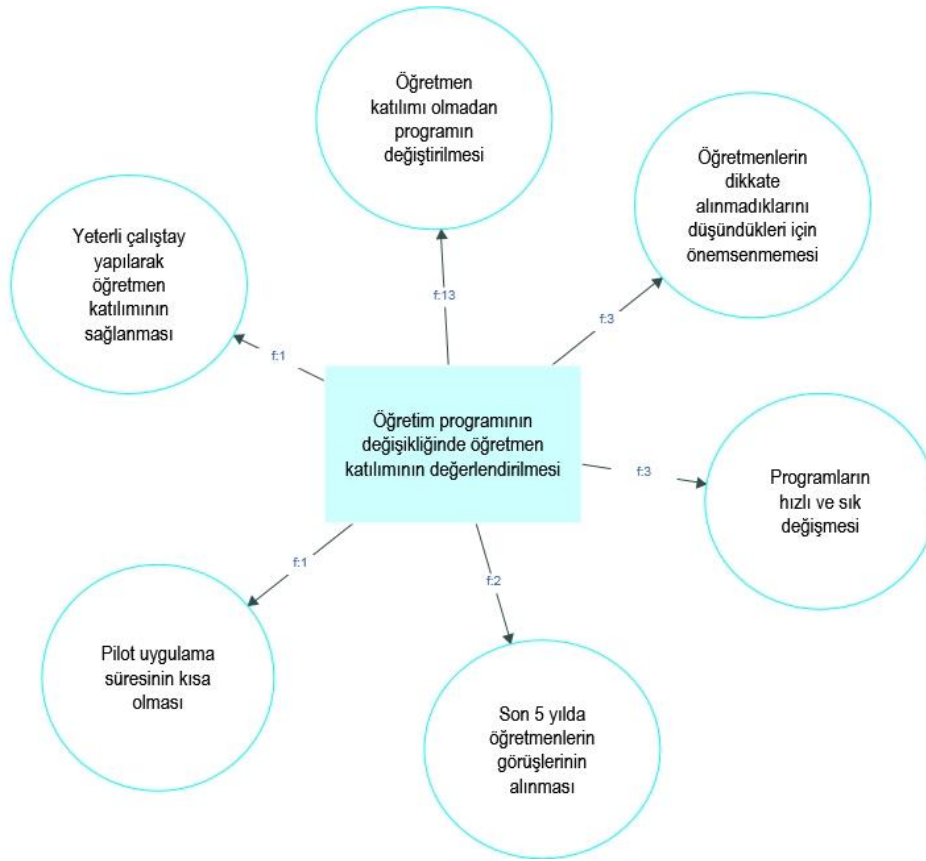
Öğretmen cevaplarına göre öğretim programlarının değiştirilmesi sürecinde dikkat edilmesi gereken faktörlerden en fazla tekrar eden teknolojik gelişmelere uygun olmasıdır (f:7). Bunun yanında kültür ve değer yargılarına uygun olması (f:4), yaş çevre ve fiziki şartlara uygun olması (f:4), birey ve toplum ihtiyaçlarını gidermesi (f:3), öğretmen görüşlerinin alınması (f:3), kullanılabilir bilgi içermesi (f:3), devlet politikalarına uygun insan yetiştirmesi (f:1), fırsat eşitliği sunması (f:1), eski program sonuçlarının iyi değerlendirilmesi (f:1) ve sınav sistemine uygun olması (f:1) diğer görüşler olarak karşımıza çıkmaktadır. Öğretim programı değişikliğinde dikkat edilmesi gereken faktörlere yönelik bazı görüşler aşağıda verilmiştir.

(SÖ-1) “Kesinlikle merkez ile değil de taşrayla iletişim halinde olmalı. Taşradan fikir alınmalı diyalog olmalı. Yani Ankara Çankaya’daki okul ile Samsun Alaçam’daki okul arasında imkanlar aynı değil. Fırsat eşitliği sağlamıyor bu nedenle şartlara uygun olmalı.” (Fırsat eşitliği sunması).

(SÖ-16) “Toplumun kültürel yapısı, folkloru ve müziği göz önünde bulundurulmalı. Yabancı ülkeler bir bilgisayar oyunu yapıyor ve bu oyunu oynayanlardan dolayı senin kültürünü kötü etkileyebiliyorlar. Kültürümüz ve tarihimizle ilgili oyunlar olmalı. Kültürü dijitalleştiren oyun olmalı. Kültürü teknoloji kullanarak aktarmalı.” (Kültür ve değer yargılarına uygun olması).

Öğretim Programı Değişikliklerinde Öğretmen Katılımına Yönelik Bulgular

Sınıf öğretmenlerinin “Türkiye’de yapılan öğretim programı değişikliklerine öğretmen katılımını nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusuna verdiği cevapların analiz sonuçları Şekil 7’de verilmiştir.

Şekil 7. Öğretim programı değişikliklerinde öğretmen katılımının değerlendirilmesi

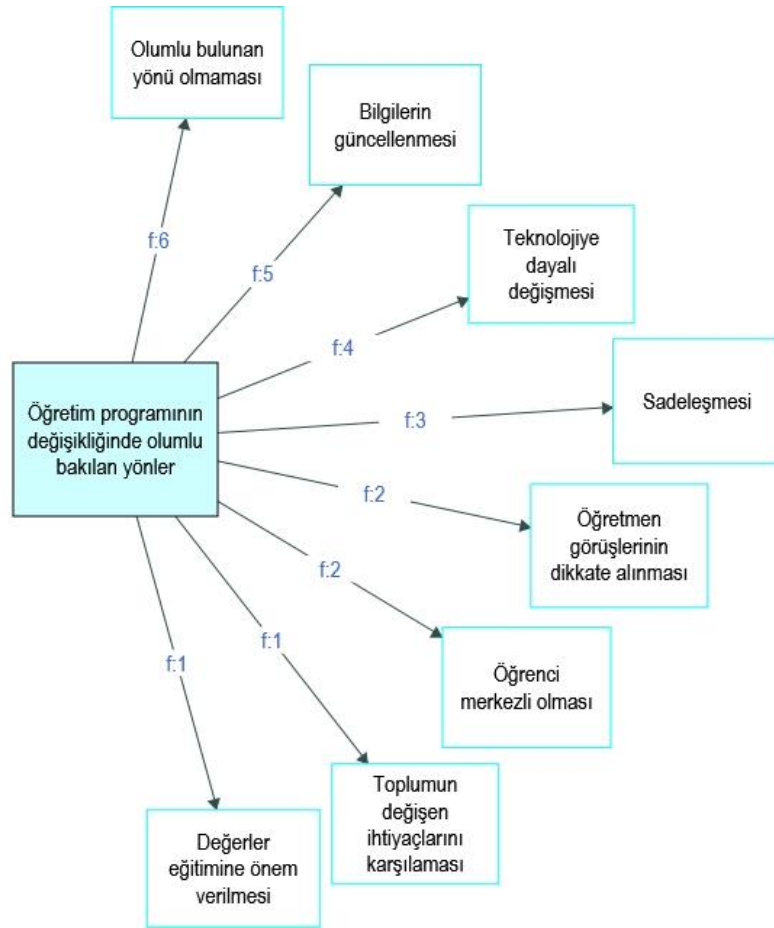
Katılımcıların öğretim programına öğretmen katılımına yönelik görüşleri arasında en çok tekrar eden görüş öğretmen katılımı olmadan öğretim programlarının değiştiğidir (f:13). Diğer görüşler ise öğretmenlerin dikkate alınmadıklarını düşündükleri için önemsenmemesi (f:3), programın hızlı ve sık değişmesi (f:3), son 5 yılda öğretmen görüşlerinin alındığı (f:2), pilot uygulama sürecinin kısa olduğu (f:1) ve yeterli çalıştay yapılarak öğretmen katılımının sağlanması gerektiği (f:1) şeklindedir. Bu konudaki bazı görüşler aşağıda sıralanmıştır.

(SÖ-3) “Öğretim programları öğretmenlere hazır sunuluyor. Program yapıldıktan sonra biz bilgileneyoruz. Program değişmeden önce bize sunulsa daha etkin sonuçlar ortaya çıkar. Şu an öğretmen katılımı yeterli değil”. (öğretmen katılımı olmadan öğretim programlarının değiştirilmesi).

(SÖ-18) “Öğretmen katılımının hiç olmadığını düşünüyorum. Okullara gelen anket vs. hiç tanık olmadım.” (öğretmen katılımı olmadan öğretim programlarının değiştirilmesi).

Öğretim Programı Değişikliklerinde Olumlu Bakılan Yönlere İlişkin Bulgular

Sınıf öğretmenlerinin “Öğretim program değişikliklerinin hangi yönlerini olumlu bulmaktasınız?” sorusuna verdiği cevapların analiz sonuçları Şekil 8’de verilmiştir.

Şekil 8. Öğretim programı değişikliklerinde olumlu görülen yönler

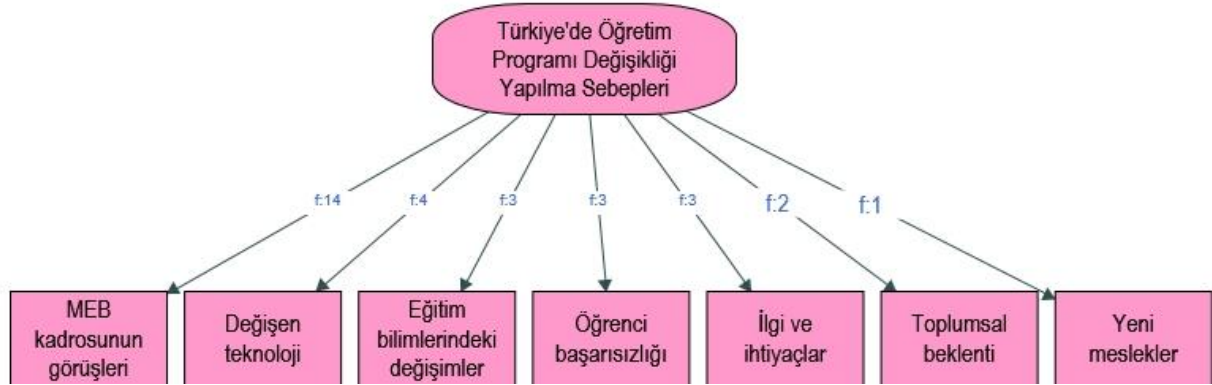
Katılımcıların görüşlerine göre öğretim programı değişikliklerinin olumlu bulunan yönünün olmaması (f:6) en çok tekrar eden görüş olmuştur. Diğer görüşler ise bilgilerin güncellenmesi (f:5), teknolojiye dayalı değişmesi (f:4), sadeleşmesi (f:3), öğretmen görüşlerinin dikkate alınması (f:2), öğrenci merkezli olması (f:2), toplumun değişen ihtiyaçlarının karşılanması (f:1) ve değerler eğitime önem verilmesi (f:1) şeklindedir. Öğretim programının olumlu bakılan yönlerine ilişkin bazı öğretmenlerin görüşleri aşağıda sıralanmıştır.

(SÖ-14) “Bilgilerin güncellenmesi yönünden olumlu buluyorum. Diğer bir söyleyişle kullanılabilir bilgilerin güncellenmesi. Gereksiz bilgilerin ayıklanmasını olumlu buluyorum. Kalıplaşmış bilgilerden uzaklaşıyoruz.” (Bilgilerin güncellenmesi).

(SÖ-20) “El yazısı konusunda çok büyük sorun oldu bu ülkede programın teknolojiye dayalı olarak değiştirilmesini olumlu buluyoruz ama ürün ortaya çıkmadan değiştirilmesini olumsuz buluyorum.” (Teknolojiye dayalı değişmesi).

Türkiye’de Program Değişikliklerinin Sebeplerine İlişkin Bulgular

Sınıf öğretmenlerinin “Türkiye’de öğretim programı değişikliği yapılmasının sebepleri sizce nelerdir?” sorusuna verdiği cevapların analiz sonuçları Şekil 9’da verilmiştir.

Şekil 9. Öğretim programı değişikliklerini etkileyen sebepler

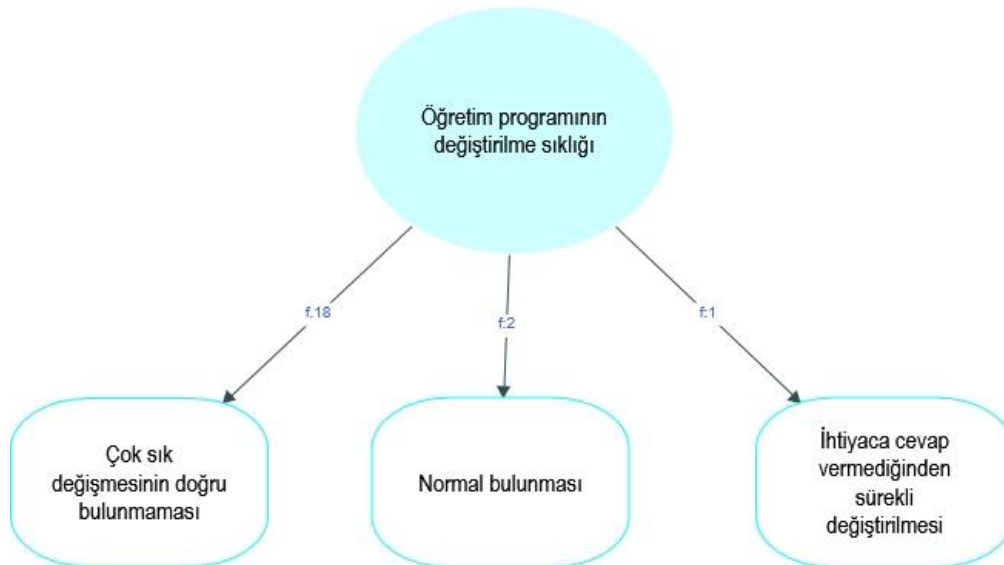
Öğretmenlerin Türkiye’de öğretim programı değişikliği sebeplerine yönelik görüşlerine göre en çok tekrar eden görüş MEB kadrosunun görüşleridir (f:14). Buna ek olarak değişen teknoloji (f:4), eğitim bilimlerindeki değişimler (f:3), öğrenci başarısızlığı (f:3), ilgi ve ihtiyaçlar (f:3), toplumsal beklenti (f:2) ve yeni meslekler (f:1) şeklindedir. Bazı katılımcıların verdiği dikkat çekici yanıtlar şu şekildedir

(SÖ-15) “İlgi ve ihtiyaçları karşılayamaması olabilir. Toplumsal beklentinin oluşmasına yönelik programlar değiştiriliyor.” (İlgi ve ihtiyaçlar).

(SÖ-20) “Eğitim sistemini dönütleri güncelleme gerektiriyor. Bakan odaklı eğitim politikalarına bağlı olarak program değiştiriliyor. Yeni yönetimle yeni program değişiyor.” (MEB kadrosunun görüşleri).

Öğretim Programlarının Değiştirilme Sıklığına İlişkin Bulgular

Sınıf öğretmenlerinin “Türkiye’de öğretim programların uygulanma sürelerini-değiştirilme sıklığını nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusuna verdiği cevapların analiz sonuçları Şekil 10’da verilmiştir.

Şekil 10. Öğretim programlarının değiştirilme sıklığı

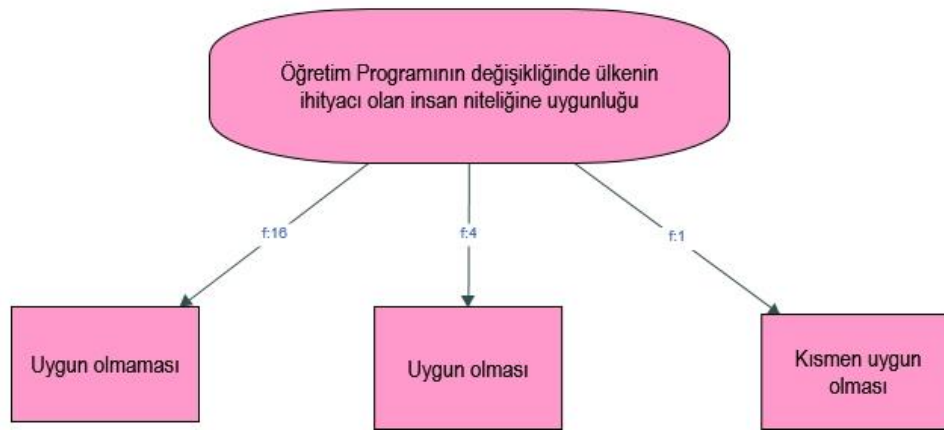
Öğretmenlerin öğretim programlarının değişime sıklığına yönelik cevaplarına göre çok sık değişmesinin doğru bulunmaması (f:18), normal bulunması (f:2) ve ihtiyaca cevap vermediğinden sürekli değiştirilmesi (f:1) şeklinde görüşler ortaya çıkmıştır. Bazı katılımcıların verdiği dikkat çekici yanıtlar şu şekildedir.

(SÖ-21) “Çok sıklıkla değişiklik yapılıyor ancak böyle yapılmamalı, mevcut sınav sistemleri bu değişikliğe zorlayabilir. Çünkü birbiri ile bağlantılı.” (Çok sık değişmesinin doğru bulunmaması).

(SÖ-9) “Program değişme sıklığına uygun değil. Programlar sürekli değiştiğinde sonuçları kötü oluyor. Biz programın sonucunu akademik olarak denetliyoruz. (Çok sık değişmesinin doğru bulunmaması).

Öğretim Programı Değişikliklerinde Ülkenin İhtiyacı Olan İnsan Niteliğine Uygunluğuna İlişkin Bulgular

Sınıf öğretmenlerinin “Yapılan program değişikliklerinin ülkenin ihtiyacı olan insan niteliklerine uygunluğunu nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusuna verdiği cevapların analiz sonuçları Şekil 11’de verilmiştir.

Şekil 11. Program değişikliklerinin ülkenin ihtiyacı olan insan niteliklerine uygunluğu

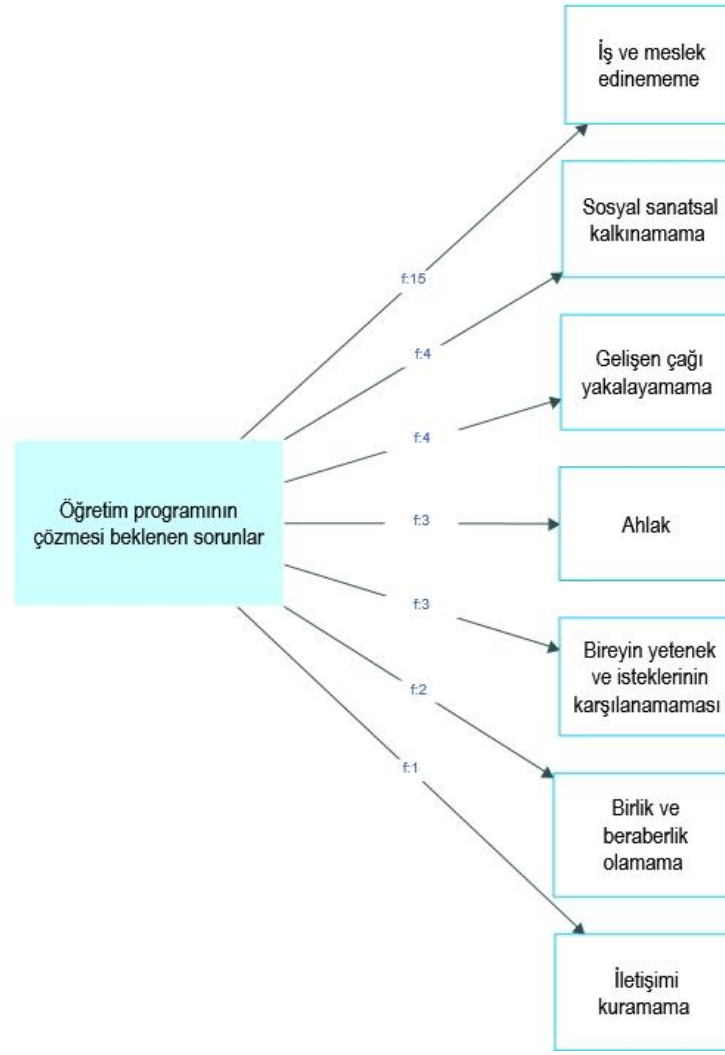
Katılımcı cevaplarına göre öğretim programı değişikliğinde ülkenin ihtiyacı olan insan niteliğine uygunluğu konusunda karşımıza çıkan görüşler uygun olmadığı (f:16), uygun olduğu (f:4) ve kısmen uygun olduğu (f:1) şeklindedir. Yapılan program değişikliklerinin ülkenin ihtiyacı olan insan niteliklerine uygunluğunu araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun düşük görmesi ya da uygun görmemesi dikkat çeken önemli bir bulgudur. Bazı katılımcıların verdiği dikkat çekici yanıtlar şu şekildedir.

(SÖ-11) “Öncelikle insan yetiştirirken amaç toplumun ihtiyacını karşılayacak bireyler olmalı. Bizde yeterince iş gücü var ve bu işi yapacak ahlaklı insana ihtiyaç var. Son yıllarda programlar bu ihtiyaca yönelik. Özellikle değerler eğitiminin konulması oldukça etkili.” (Uygun olması).

(SÖ-4) “Tarım toplumuyuz ama tarımdan sürekli uzaklaşıyoruz. Bu durum bizim eğitim sistemimize uygun değil. Eskiden köy enstitüsü vardı. Köyde öğretmen yok ve köylü eğitilmiyor. Köyde okulların kapanmasının eğitim sistemimize olumsuz etkileri oldu.” (Uygun olmaması).

Öğretim Programlarının Çözmesi Beklenen Sorunlara İlişkin Bulgular

Sınıf öğretmenlerinin “Programlar ülkenin ya da bireylerin hangi sorunlarını çözmeye yönelik olmalıdır?” sorusuna verdiği cevapların analiz sonuçları Şekil 12’de verilmiştir.

Şekil 12. Öğretim programlarının çözmesi beklenen sorunlar

Katılımcılara göre öğretim programlarının çözmesi gereken ilk sorun iş ve meslek edinememe (f:15) olarak görülmüştür. Ayrıca karşımıza çıkan görüşler; sosyal ve sanatsal alanda kalkınamama (f:4), gelişen çağı yakalayamama (f:4), ahlak (f:3), bireyin yetenek ve isteklerinin karşılanamaması (f:3), birlik ve beraberlik içinde olamama (f:2) ile iletişim kuramama (f:1) şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bazı katılımcıların yanıtları şu şekildedir.

(SÖ-5) “*Toplumun birlik olamama sorununu çözmeli, insanların birlik ve beraberliğini kuvvetlendirmeli.*” (Birlik ve beraberlik olamama).

(SÖ-19) “*Bireylerin meslek edinme alanında sorunlarını çözmeye yönelik olmalı. Gelişen zaman ve teknolojide hangi meslekler var? Geleceğin mesleklerine yönelik olmalı. Öncelikle insanların iş problemlerini çözmeli.*” (İş ve meslek edinememe).

Öğretim Programı Değişikliklerinde Okullarda Uygun Koşullar Hazırlanmasına İlişkin Bulgular

Sınıf öğretmenlerinin “*Değiştirilen öğretim programlarına okullarda uygun koşullar hazırlanıyor mu?*” sorusuna verdiği cevapların analiz sonuçları Şekil 13’te verilmiştir.

Şekil 13. Öğretim programı değişikliklerinde okullarda uygun koşulların hazırlanma durumu

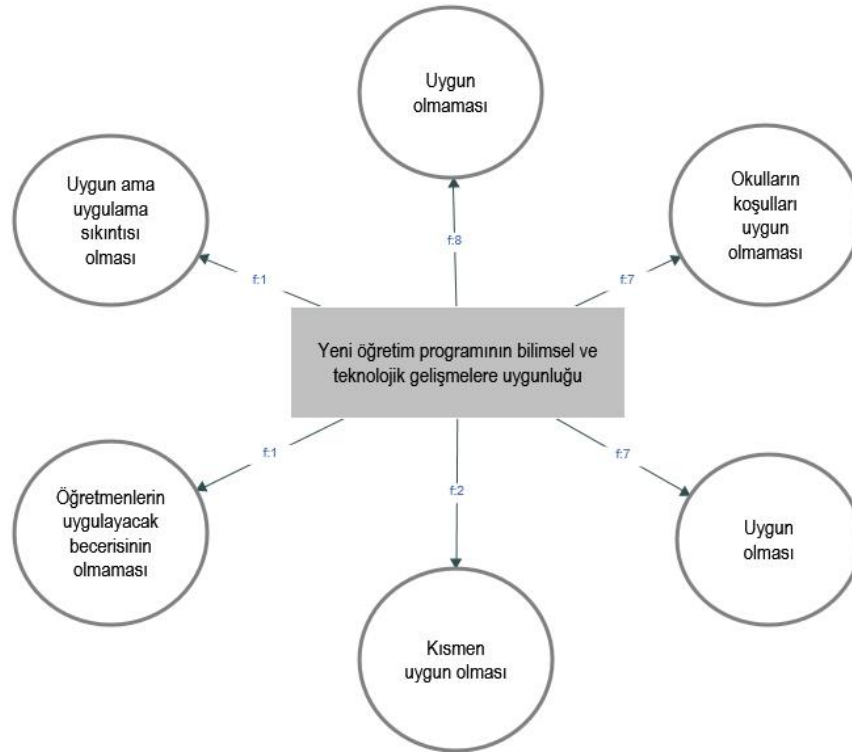
Öğretmenlerin görüşlerine göre öğretim programı değişikliklerine okulların hazırlanması konusunda en çok tekrar eden görüş yeterli fiziki şart ve araç olmaması (f:14) olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca okullarda uygun koşulların hazırlanmadığı (f:13), geç hazırlandığı (f:3), hazırlanması (f:2), öğretmenlerin yeterli program değişikliği bilgisine sahip olmadığı (f:1) ve pilot denemelerin doğru sonuç vermediği (f:1) şeklinde görüşler söz konusudur. Bazı katılımcıların verdiği dikkat çekici yanıtlar şu şekildedir.

(SÖ-20) “Kesinlikle okullarda uygun koşullar hazırlanmıyor. Yani hazırlansa da geç ulaşıyor. Araç gereçler okullara geç ulaşıyor. Öğretmenler bunu kullanmada da yeterli bilgi ve beceriye sahip değiller.” (Hazırlanamaması).

(SÖ-3) “Pilot okul seçilerek geliştirilen programın denenmesi hata çünkü diğer okullara bu deneyim aktarılamıyor. Pilot çalışma ile yaygınlaştırılmıyor. Okullar değişimlere hazırlanmıyor. Her okuldan birkaç kişiye öğretiliyor ama kimse kendisini güncellemiyor.” (Pilot denemenin doğru sonuç verememesi).

Öğretim Programlarının Bilimsel ve Teknolojik Gelişmelere Uygunluğuna Yönelik Bulgular

Sınıf öğretmenlerinin “Yeni öğretim programları bilimsel ve teknolojik gelişmelere uygun hazırlanıyor mu?” sorusuna verdiği cevapların analiz sonuçları Şekil 14’te verilmiştir.

Şekil 14. Öğretim programlarının bilimsel ve teknolojik gelişmelere uygunluğu

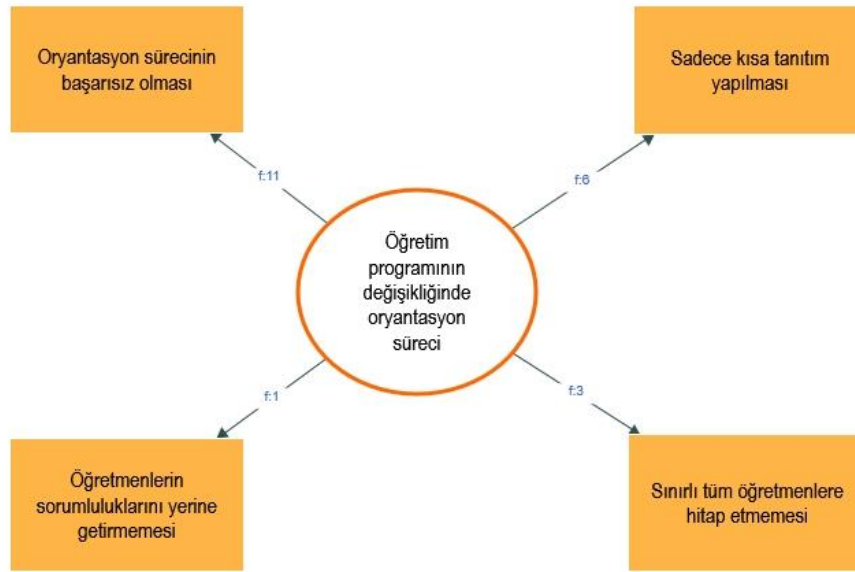
Katılımcı görüşlerine göre en çok tekrar eden görüş, öğretim programlarının bilimsel ve teknolojik gelişmelere uygun olmaması (f:8) olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca okulların koşullarının uygun olmadığı (f:7), uygun olduğu (f:7), kısmen uygun olduğu (f:2), öğretmenlerin uygulayacak becerilerinin olmadığı (f:1) ve uygulamada sıkıntı olduğu (f:2) gibi görüşler de karşımıza çıkmaktadır. Bazı katılımcıların verdiği yanıtlar şu şekildedir.

(SÖ-19) “Mesela kendimizden yola çıkarak açıklayacak olursak fen ve sosyal öyle, temalara baktığımızda aynen dediğiniz sorunun cevabı var. Sosyal bilgilerde hak ve sorumluluk konusunda teknoloji aletleri işliyoruz.” (Uygun olması).

(SÖ-2) “Yeni programlar uygun ama akıllı tahtalarda pardus işletim sistemi uygulanıyor. Bazı durumlarda sıkıntı oluyor. Yeni programlar teknolojik gelişmeye uygun hazırlansa da uygulamada sıkıntılar oluyor.” (Okulların koşulları uygun olmaması).

Öğretim Programı Değişikliklerinde Oryantasyon Sürecine Yönelik Bulgular

Sınıf öğretmenlerinin “Değiştirilen öğretim programlarının oryantasyon sürecini nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusuna verdiği cevapların analiz sonuçları Şekil 15’te verilmiştir.

Şekil 15. Öğretim programının değişikliklerinde oryantasyon süreci

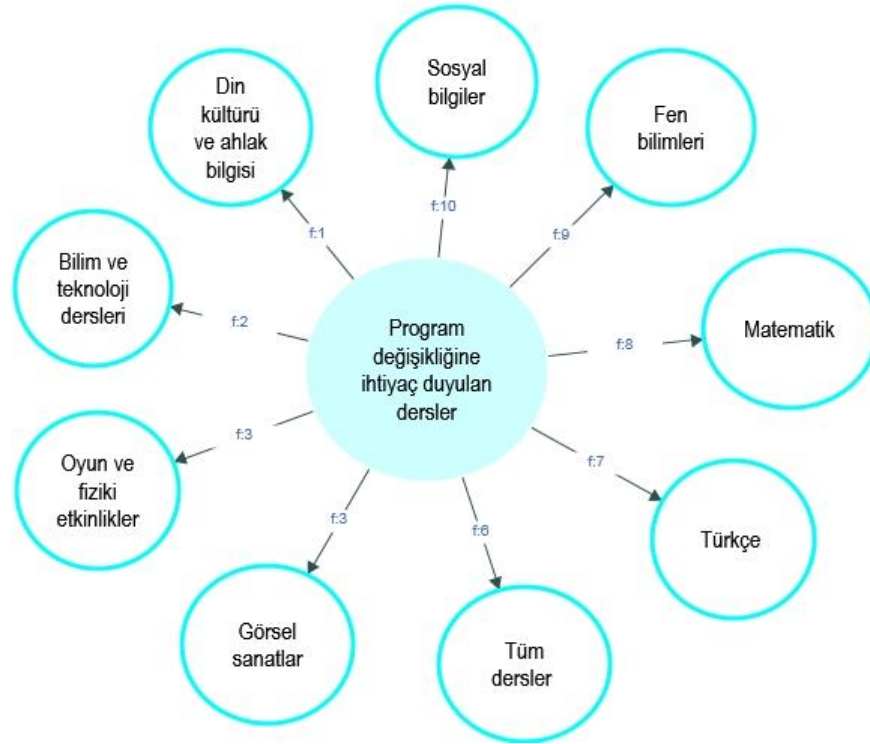
Sınıf öğretmenlerinin cevaplarına göre çoğu öğretmen öğretim programı değişikliğinde oryantasyon sürecine ilişkin aşamaların başarısız olduğu (f:11) görüşündedir. Ayrıca yetersiz tanıtım yapıldığı (f:6) , sınırlı olması ve tüm öğretmenlere hitap etmediği (f:3) ve öğretmenlerin sorumluluklarını yerine getirmedikleri (f:1) görüşleri de karşımıza çıkmıştır. Bazı katılımcıların verdiği dikkat çekici yanıtlar şu şekildedir.

(SÖ-17) “Öğretmenlere hizmetiçi eğitim veriyor ama sınırlı kalıyor bütün öğretmenlere hitap edilemiyor.” (Sınırlı olup tüm öğretmenlere hitap etmemesi).

(SÖ-12) “Değişiklik tepeden oldu. Sonrasında öğretmenler eğitime alınmadan uygulanıyor. Kısa bir tanıtım var. Uygulama örneği yok. Hiçbir öğretmen nasıl uygulanacağını bilmiyor. Danışman öğretmenler olmalı. Rapor süreçte hazırlanmalı.” (Sadece kısa tanıtım yapılması).

Program Değişikliğine Daha Çok İhtiyaç Duyulan Derslere Yönelik Bulgular

Sınıf öğretmenlerinin “Daha çok hangi derslerde öğretim programı değişikliğine ihtiyaç duyulmaktadır? Neden?” sorusuna verdiği cevapların analiz sonuçları Şekil 16’da verilmiştir.

Şekil 16. Öğretim programının değişikliğine ihtiyaç duyulan dersler

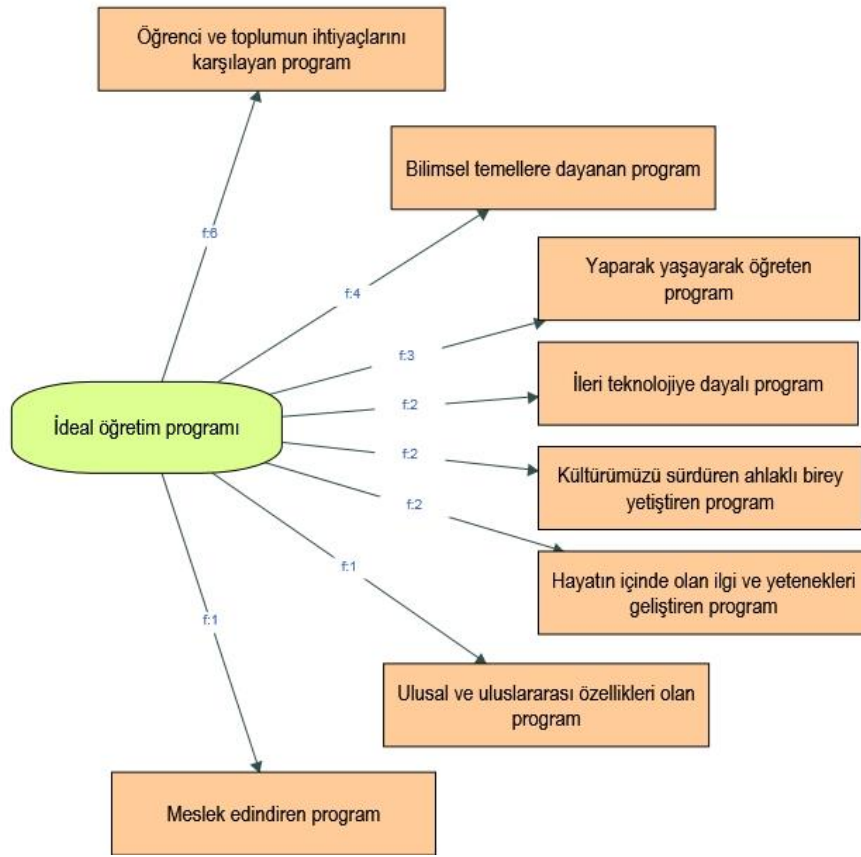
Katılımcı öğretmenlerin öğretim programı değişikliğinde en çok ihtiyaç duyulan ders olarak Sosyal Bilgiler dersini (f:10) gördükleri anlaşılmıştır. Ayrıca diğer görüşlere göre Fen Bilimleri (f:9), Matematik (f:8), Türkçe (f:7), Görsel Sanatlar (f:3), Oyun ve Fiziki Etkinlikler (f:3), Bilim ve Teknoloji Dersleri (f:3) ile Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde (f:1) de program değişikliğine ihtiyaç duyulmaktadır. Araştırmaya katılan 6 öğretmenin tüm derslerin (f:6) öğretim programlarında değişikliğe ihtiyaç var görüşünü belirtmesi de dikkat çeken bir bulgudur. Bazı katılımcıların verdiği dikkat çekici yanıtlar şu şekildedir.

(SÖ-8) “Sosyal ve fen bilimlerinde yapılmalıdır. Günümüzde değişen dünyaya toplumun uyum sağlaması gerekir.” (Sosyal bilgiler, Fen bilimleri).

(SÖ-1) “Daha çok matematik ve fen bilgisi alanında program değişiklikleri olmalı çünkü matematik ve fen doğrudan teknolojiyle ilgili. Teknolojiyi yakalamak matematik ve fenle mümkün olduğu için bu derslerde değişiklik yapılması gerekiyor.” (Fen bilimleri, Matematik).

İdeal Öğretim Programlarına Yönelik Bulgular

Sınıf öğretmenlerinin “Evet, işte bu program tam bana göre olmuş” diyebilmek için bir öğretim program nasıl olmalıdır?” sorusuna verdiği cevapların analizi Şekil 17’de verilmiştir.

Şekil 17. İdeal öğretim programının taşıması gereken özellikler

Sınıf öğretmenlerinin ideal öğretim programının nasıl olması gerektiği yönündeki görüşleri arasında ön plana çıkan öğrenci ve toplumun ihtiyaçlarını karşılayan program olması gerektiği (f:6) görüşüdür. Ayrıca bilimsel temellere dayanan program (f:4), yaparak yaşayarak öğreten program (f:3), ileri teknolojiye dayalı program (f:2), kültürümüzü sürdüren ahlaklı birey yetiştiren program (f:2), hayatın içinde olan ilgi ve yetenekleri geliştiren program (f:2), ulusal ve uluslararası özellikleri olan program (f:2) ile meslek edindiren program (f:1) olması gerektiğini belirten sınıf öğretmenleri de vardır. Bazı görüşler şu şekildedir.

(SÖ-10) “Toplumun ilgi ve ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Öğrenciler açısından da değerlendirilecek olursa öğrencileri toplumun değerleri dikkate alınarak hayata hazırlamalıdır. Ailenin de çocuklar üzerindeki beklentilerini karşılamalıdır. Program çocuk aracılığıyla aileyi yönlendirmelidir. Bilgilendirmelidir. Yani aileyi geliştirmelidir.” (Öğrenci ve toplumun ihtiyaçlarını karşılayan program olması).

(SÖ-6) “Çocuk ön planda olmalı, toplumun değerini yansıtmalı, yalın dil, kazanım sayısı az olmalı, her sınıfın temelinde öğrenmesi gereken şeylerle başlayıp onun üzere bina edilmeli. Toplumun sorunu bulunmalı ve sorun çözmek üzere oluşturulmalı.” (Öğrenci ve toplumun ihtiyaçlarını karşılayan program olması).

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Öğretmenlerin, özellikle de sınıf öğretmenlerinin, öğretim programları değişikliği ile ilgili görüşlerini analiz etmeye çalışan başka bir çalışmaya literatürde rastlanmadığı için yapılan bu araştırmanın sonucunda öğretim programlarının barındırması gereken özellikler üç ana başlık altında toplanmıştır. Bu özellikler; programın bireysel özellikleri, programın toplumsal özellikleri ve programın yapısal özellikleri şeklindedir. Öğretim programlarının bireysel özelliklerine bakıldığında bireyin kişisel ihtiyaçlarını karşılayan ve üreten, ahlaklı, bilgiye ulaşan, Z kuşağıyla uyumlu bireyler

yetiştiren ve çocuğun gelişim dönemine uygun olması gerektiği sınıf öğretmenlerince vurgulanmıştır. Toplumsal özellikler açısından ise sınıf öğretmenleri toplumun özel ihtiyaçlarını karşılaması, milli ve manevi özellikler barındıran tarihe, kültüre ve gelişen teknolojiye uygun demokratik, laik ve gerçekçi olması gerektiğini belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenlerine göre öğretim programlarının barındırması gereken yapısal özelliklere bakıldığında; yalın, işlevsel, bilimsel, yenilikçi, evrensel, gerçekçi, bölgesel, sürekli, Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı olması beklenmektedir.

Katılımcılara göre öğretim programlarından en çok beklenen özellikler ise bilimsel ve yenilikçi olmasıdır. Sosyal ve kültürel hayat, bilim ile teknoloji alanındaki hızlı değişiklikler ve gelişmeler toplumun ve bireyin ihtiyaç duyduğu niteliklerin değişmesine neden olmaktadır. Bu değişim ise çağın gerektirdiği niteliklere sahip olacak bireylerin yetiştirilmesini sağlayacak olan programın güncellenmesi ve yenilenmesi ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır (<https://setav.org/>). Bal'a (2008) göre günümüzde teknoloji ve bilgi alanında sürekli gelişme olması toplumların diğer alanlarında olduğu gibi eğitim alanında da değişimi gerekli kılmaktadır. Buna bağlı olarak bireylerin çok dilli ve kültürlü olma, küreselleşme, güdülenme, hayat boyu eğitim, çok kanallı eğitim ve öğrenen merkezli eğitim gibi çağdaş değerleri ön plana almaları gerekir. Bu durumlara bağlı olarak eğitim alanında yapılacak değişikliklerden en fazla eğitim programlarının etkilendiğini belirtmiştir.

Öğretim programlarının değişme sürelerine yönelik katılımcı öğretmen görüşleri 12 yıl, 5 yıl, 20-30 yıl, en az 8 yıl, 10 yıl, 15 yıl, en az 20 yıl ile bilimsel ve teknolojik gelişmelere göre gerektiğinde güncellenmesi şeklindedir. Öğretim programlarının değiştirilmesinde teknolojik gelişmeler, kültür ve sanat, yaş, çevre ve fiziki şartlar, birey ve toplumun ihtiyaçları, öğretmenlerin görüşleri, kullanılabilir bilgi, devlet politikaları, fırsat eşitliği, eski program sonuçları, ülkenin sınav sistemine uygun ve yapılacaksa teknolojik gelişmelere uygun şeklinde olmalıdır. Bireyin ve toplumun bazı temel konularda öğretim programlarından beklentileri vardır. Bireylerin gelişen ve değişen şartlara ayak uydurabilmesi ve toplumun kültürel ve ahlaki değer yargılarını koruyabilmesi için öğretim programlarının bu ihtiyaçları giderecek nitelikte olması beklenmektedir. Akengin (2008), öğretim programların barındırması gereken özelliklerin başında işlevsel olması ve toplumun ihtiyaçlarını karşılaması gerektiğini vurgulamıştır.

Sınıf öğretmenlerine göre öğretim programlarının değişim sürecinde öğretmen katılımının yeterli düzeyde sağlanmadığı, programın hızlı ve eksik değiştirildiği, son beş yılda yapılan değişikliklerde öğretmen görüşlerinin alındığı, program değişikliğinde yapılan pilot uygulamanın kısa süreli olduğu, yeterli çalıştay yapılarak katkı sağlanmadığı ve öğretmenlerin görüşleri alınsa bile alınan görüşlerin dikkate alınmadığını düşünerek bu sürecin öğretmenler tarafından önemsenmediği karşımıza çıkmaktadır. Başaran'a (1978) göre Türkiye'de öğretim programlarının hazırlanmasında birçok sorun bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi, Bakanlığın program hazırlarken yalnız başına davranmasıdır. Öğretmenlerin, üniversitenin ve ana - babaların görüşlerine hemen hemen hiç yer verilmemektedir. Güncellenen ya da yenilenen öğretim programlarının, öğretmenlerce anlaşılması, sorgulanması ve karşılaştıkları zorlukların dile getirilmesi programın etkili uygulanmasına ayrıca programdaki zorlukların belirlenmesine ve çözümlenmesine yardımcı olacaktır (Karaman ve Karaman, 2016).

Sınıf öğretmenlerince öğretim programlarının değişikliğinde olumlu bakılan yönler; bilginin güncellenmesi, teknolojiye dayalı olarak değişmesi, sadeleşmesi, öğretmen görüşlerinin dikkate alınması, öğrenci merkezli olması, toplumun değişen ihtiyaçlarını karşılaması ve değerler eğitimine önem verilmesidir. Bunun yanında en çok tekrar eden görüş öğretim programı değişikliklerinin olumlu bakılan yönünün olmamasıdır. Akdeniz ve Paniç (2012) yaptıkları çalışmalarında, zaman geçtikçe bilim ve teknolojinin gelişmesiyle beraber değişim ve gelişimler ortaya çıkmaktadır. Mevcut deneyim, bilgi ve birikimin değişimi ve gelişiminin ne kadar önemli olduğunu bilen gelişmiş ülkeler beş yılda bir öğretim programlarını bu doğrultuda güncellemekte olduklarını ortaya koymuşlardır.

Sınıf öğretmenlerince öğretim programının değiştirilme sebepleri MEB kadrosunun görüşlerinin etkisi başta olmak üzere değişen teknoloji, eğitim alanındaki bilimsel gelişmeler, öğrenci başarısızlığı, ilgi ve ihtiyaçlar, toplumsal beklenti ve yeni mesleklerin ortaya çıkmasına bağlanmıştır. Öğretim programlarının değişiklikleri çeşitli zaman aralıklarında gerçekleşebilmektedir. MEB yöneticilerinin görüşleri ya da diğer alanlardaki değişimler buna neden olabilmektedir. Ancak gelişen

teknoloji ve bilime göre ihtiyaç duyulduğunda öğretim programlarının değiştirilmesi eğitim sürecinin daha sağlıklı ilerlemesi için en verimli program değişikliği süreci olabilir. Eğitimin bir siyasi parti ya da hükümet politikası olarak değil, uzun süreli devlet politikası olarak oluşturulmasının önemi herkes tarafından kabul görmektedir. Türk milleti bu niteliklere bağlı bir eğitim politikası belirlemesi durumunda muasır medeniyet seviyesini yakalayabilir (<http://devlet.com.tr>).

Katılımcılar, öğretim programlarının çok sık değiştiğini düşünerek öğretim programlarının değişme sıklığını doğru bulmadıklarını ifade etmişlerdir. Bunun yanında bu konu ile ilgili görüş bildiren bazı öğretmenlerin program değişim sıklığını normal bulunduğu ve öğretim programlarının ihtiyaca cevap vermediğinden sürekli değiştiği görüşü de karşımıza çıkmaktadır. Öğretim programlarının çözmesi gereken en önemli sorunlardan biri bireylere iş ve meslek edindirme olarak görülmüştür. Bunun yanında sosyal ve sanatsal kalkınma, gelişen çağı yakalama, ahlak sorunları, bireyin ilgi ve yeteneklerinin karşılanamaması, birlik ve beraberlik içinde olamama, iletişim kuramama öğretim programının çözmesi gereken sorunlar olarak görülmüştür. Öğretim programı değişikliği yapılırken okulların bu değişime hazırlanması durumu ele alındığında ilk olarak okullarda değişen yeni öğretim programına göre yeterli fiziki şartlar ve ders araçlarının olmaması durumu karşımıza çıkmıştır. Bunun yanında sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre okulların programlara hazırlanmamış olduğu, okulların geç hazırlandığı, okulların kısmen hazır olduğu yanında öğretmenlerin yeterince bilgiye sahip olmaması ve pilot denemenin doğru sonuç vermemesi görüşleri de söz konusudur. Mitchell (2016) yeni programlar ile ilgili uygulama ve öğretme öğrenme araçlarını kaynaklarını içeren eğitimler düzenlenmesi gerektiğini vurgulamıştır. MEB eğitimle ilgili olarak geliştirdiği politikalarda çok aceleci bir tavır içinde olmamalı, çok dikkatli olmalıdır, bir adım atacağı süreç içinde, bir konuda açıklama yapacağı süreçte iki kez düşünmelidir. Buna bağlı olarak danışmanlara ve yakınındaki eğitimcilere iş düşeceği söylenebilir (<http://www.gonuldergisi.com/>).

Sınıf öğretmenleri öğretim programlarının bilimsel ve teknolojik gelişmelere uygunluğu sorusuna da uygun olmadığı, okulların koşullarının uygun olduğu, kısmen uygun olduğu, öğretmenlerin öğretim programlarını uygulayacak becerilerinin olmadığı ve uygulamada sıkıntıların olduğu gibi görüşler sunmuşlardır. Aksu (2008) öğretim programlarının uygulanmasında fiziki altyapı yetersizliği ve teknolojik ürünlerin eksik olması yeni geliştirilen programın başarı ile uygulanmasını zorlaştırdığını açıklamıştır.

Sınıf öğretmenleri öğretim programı değişimi sonrası uyum sürecini başarısız bulmaktadırlar. Bunun yanında sadece kısa tanıtım yapıldığı, yapılan oryantasyon sürecinin sınırlı olduğu, tüm öğretmenlere ulaşmadığı ve düzenlenen faaliyetler başarılı olsa da öğretmenlerin görevlerini yerine getirmedikleri ile ilgili görüşler karşımıza çıkmaktadır. Akdeniz ve Paniç (2012), öğretmenlerin hizmet içi eğitim almadan öğretim programı hakkında yeterli bilgiye sahip olmasını beklemeden programın uygulamaya konması öğretmenlerin uygulamada problem yaşamasında sebep olduğunu belirtmişlerdir. Öğretim programlarının uygulayıcısı olan öğretmenlerin yeni öğretim programına yönelik bir eğitim almadıkları buna bağlı olarak öğretmenlerin uygulayacakları sistemi bilmemeleri olumsuzluktur (Akengin, 2008). Öğretmenlere yeni öğretim programı hakkında hizmet içi eğitim verilerek bilgi ve etkinliklerle donatılması programın uygulanması açısından büyük önem taşımaktadır (Aksu, 2008). Programın uygulanmasında en önemli faktörün yetişmiş eğitimci olduğu gözden kaçırılmadan geç de olsa üniversite ve MEB işbirliği kurarak programın öğretmenler ve uzmanlar ile tanıtılması sağlanmalıdır (Duru ve Korkmaz, 2010).

İdeal bir öğretim programının özellikleri ile ilgili olarak da sınıf öğretmenleri arasında öğrenci ve toplumun ihtiyacını karşılayan bir program olması gerektiği en fazla katılımcının ifade ettiği görüştür. Ayrıca diğer beklenen program özellikleri; tamamen bilimsel özelliklere dayanması, yaparak yaşayarak öğretmesi, ileri teknolojiye dayalı olması, kültürü sürdüren ahlaklı birey yetiştirmesi, hayatın içinden olan ilgi ve yetenekleri geliştirmesi, ulusal ve uluslararası özelliklerinin olması ve meslek edindiren bir öğretim programı olmasıdır.

Görevine aktif olarak devam eden öğretmenlere mesleki eğitim verilerek, yeni uygulamaya konulacak programla ilgili etkinlikler ve beceriler ile donatılması yeni geliştirilen programın uygulama açısından oturtulmasında oldukça fazla önem arz etmektedir. Programın amacına uygun ve başarılı bir şekilde uygulanması amacıyla üniversitelerde okutulan derslerin içeriklerinin yeni uygulanacak

programa göre oluşturulması ve bu içeriğe bağlı kalınarak işlenmesi gerektiği ileri sürülebilir. Yeni programların ilk uygulanma süreçleri zaman alan zor bir süreç olarak görülebilir. Yeni öğretim programlarının ilk uygulama süreçlerinin zor bir süreç olması idareciler, öğretmenler, öğrenciler, program ve okullardan kaynaklanan sorunlar olarak ortaya çıkmaktadır. Aksu'ya (2008) göre Milli Eğitim Müdürlükleri ve Eğitim Fakülteleri işbirliği ile projeler oluşturulmalıdır. Yeni uygulanmaya başlanan programların verimlilik ve etkinliğinin sürekli bir şekilde değerlendirilmesinin yarar sağlayacağı düşünülebilir. Programların uygulayıcısı öğretmenlerden sürekli şekilde dönüt alınmalı ve programlar üzerinde yapılacak değişiklikler bu noktadan yola çıkılarak yapılmalıdır.

Öğrencilere kazandırılmak istenen becerilerin ve değerlerin bütünlüğü ile devamlılığı eski ve yeni programın ilişkilendirilmesi çok önemlidir (Demir, 2016). Eğitimin müfredat, süreç ve uygulama alanlarında yapılan yenilikler uygulanan eğitimin beklenen ihtiyacı karşılamadığını gösterir (Kress, 2000). Programların başarıya ulaşmasında uygulayıcı olan öğretmenlerin rolleri oldukça önemlidir. Programlar geliştirilirken yerel farklılıklar dikkate alınmalı ve paydaşlarla yeterli tanıtım yapılması büyük önem taşımaktadır (Karaman ve Karaman, 2016). Programların hazırlanması sürecinde toplumun tüm kesimlerinden yetenekli bireylerin katılması zorunluluktur. Özellikle de öğretmenlerin uygulayıcısı oldukları programların oluşturulması sürecinde söz sahibi olması beklenmektedir (Başaran, 1978). Yeni programların gelişiminin ve değişiminin belirli standartlarda yapılabilmesi için programın uygulayıcısı olan öğretmenlerin bütünlük ve süreklilik içinde değerlendirme yapmaları gerekmektedir (Butakin ve Özgen, 2007). Programların maksimum fayda sağlayacak şekilde kullanılabilmesi için öğretmenlerin altyapı ihtiyaçları giderilmeli, yeni programın felsefesi öncelikle öğretmenlere kavratılmalı, teknolojik araç ve gereçlerin etkin kullanılması için gerekli eğitimler düzenlenmelidir (Gelen ve Beyazıt, 2007). Öğretmenlerin yeni programları verimli kullanabilmeleri ve özümseyebilmeleri, öğrenciyi eğitim süreci içinde doğru değerlendirebilmelerini amaçlayan kurs ve seminerler düzenlenmelidir (Bal, 2008). Öğretim programları içerik, amaç, vizyon ve yaklaşımları gibi özellikler açısından yeterli olsa da eğitim kurumları yeterli olmadığında geçerliliği olamamaktadır. Öğretim programlarını eğitim kurumlarında uygulayacak olan öğretmenlerdir (Tekbıyık ve Akdeniz, 2008). Öğretim programlarının değişikliği üzerine yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşleri dikkate alındığında öğretim programı değişim süreci ile ilgili öneriler aşağıda sunulmuştur.

- Yeni bir öğretim programı hazırlanırken geliştirilecek öğretim programından tam fayda sağlanabilmesi için program öğrencinin ihtiyacına tam olarak cevap vermelidir. Bu nedenle öğretim programlarında öğrencilerin bireysel ihtiyaçları ön plana alınmalıdır.
- Öğretmenlerin öğretim programı değişiklik sürecine daha fazla katılımının sağlanması amacıyla öğretmenlerden daha fazla görüş alınmalıdır. Program değişikliği yapılacak derslerin öğretmenleriyle teknolojik olanaklar kullanılarak görüşmeler yaparak yaşadıkları sıkıntıları ve beklentileri konusunda fikir alınmalıdır. Bu konuda gelişen teknoloji sayesinde daha çok öğretmenin görüşü işe katılmalıdır.
- Öğretim programı değişikliği yapılırken eğitim sisteminin ihtiyacını karşılayıp karşılamadığına bakılmasına dikkat edilmelidir. Günümüz dünyasında iş ve meslek alanları hızlı değişimler göstermektedir. Bu noktada öğretim programları değiştirilirken gelecekte oluşacak iş ve meslekler göz önünde bulundurulmalıdır.
- Öğretim programlarının değiştirilmesinden önce uygulanacak olan okulların koşullarını iyileştirmeye yönelik mali atılımlara ağırlık verilmelidir. Öğretim programları teknolojik gelişmelere uygun olsa da okullar bu koşulları sağlanamayabiliyor. Bu nedenle okullar öncelikle öğretim programlarının getireceği yeniliklere daha çok hazırlanmalıdır.
- Öğretim programlarının toplumsal ihtiyaçları karşılaması amacıyla program geliştirmeden önce ihtiyaçlar derinlemesine araştırılmalıdır.
- İhtiyaçları karşılaması beklenen öğretim programının yalın, işlevsel ve bilimsel yanının güçlü olmasına dikkat edilmelidir.
- Öğretim programları değişikliği yapılırken uygulanan süreden çok bilim ve teknoloji alanındaki gelişmelere ve göz önündeki değişimlere dikkat edilmelidir.
- Program değişikliğinde kültürel değerlerin çağın gereklilikleriyle birlikte ele alınmasına dikkat edilmelidir.

Kaynakça

- Akengin, H. (2008). Coğrafya öğretmenlerinin yenilenen lise coğrafya öğretim programı hakkındaki görüşleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (18), 1-20.
- Akdeniz, A. R. ve Paniç, G. (2012). Yeni fizik öğretim programına ve uygulanmasına yönelik öğretmen görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 42(196), 290-307.
- Aksu, H. H. (2008). Öğretmenlerin yeni ilköğretim matematik programına ilişkin görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 1-10.
- Aykaç, N. (2007). İlköğretim sosyal bilgiler dersi eğitim-öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(22), 46-73.
- Bal, A. P. (2008). Yeni ilköğretim matematik öğretim programının öğretmen görüşleri açısından değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(1), 53-68.
- Baş, G. (2011). Türkiye’de eğitim programlarında yapılandırmacılık: Dün, bugün, yarın. *Eğitim Dergisi*, 32. <http://www.egitirim.gen.tr/tr/index.php/arsiv/sayi-31-40/sayi-32-ekim-2011/739-turkiye-de-egitim-programlarında-yapilandirmacilik-dun-bugun-yarin>
- Başaran, E. İ. (1978). *Eğitime giriş*. Ankara: Bimş Matbacılık.
- Butakın, V. ve Özgen, K. (2007). Yeni ilköğretim matematik dersi öğretim programının (4. ve 5. sınıf) uygulamalarındaki etkililiğinin değerlendirilmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (8), 82-94.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çıray, F., Küçükyılmaz, E. A. ve Güven, M. (2015). Ortaokullar için güncellenen fen bilimleri dersi öğretim programına yönelik öğretmen görüşleri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (25), 31-56.
- Davis, E. A. & Krajcik, J. S. (2005). Designing educative curriculum materials to promote teacher learning. *Educational Researcher*, 34(3), 3-14.
- Demir M. K. (2016). Hayat bilgisi öğretim programının değiştirilme gerekçelerine dair öğretmen aday görüşleri, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 47,157-171.
- Duru, A. ve Korkmaz, H. (2010). Öğretmenlerin yeni matematik programı hakkındaki görüşleri ve program değişim sürecinde karşılaşılan zorluklar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38(38), 67-81.
- Egan, K. (1978). What is curriculum? *Curriculum Inquiry*, 8(1), 65-72.
- Erdoğan, M., Kayır, Ç. G., Kaplan, H., Ünal, Ü. Ö. A., ve Akbunar, Ş. (2005). 2005 yılı ve sonrasında geliştirilen öğretim programları ile ilgili öğretmen görüşleri; 2005-2011 yılları arasında yapılan araştırmaların içerik analizi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(1), 171-196.
- Geçit, Y. (2008). Cumhuriyet dönemi lise coğrafya öğretim programları üzerinde bir çalışma. *Marmara Coğrafya Dergisi Sayısı:18 Temmuz – 2008*, 149 – 178.
- Gelen, İ. ve Beyazıt, N. (2007). Eski ve yeni ilköğretim programları ile ilgili çeşitli görüşlerin karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 51, 457-476.
- http://devlet.com.tr/makaleler/y338TURK_EGITIM_POLITIKASININ_DEVLET_POLITIKASI_O_ARAK_DUZENLENMESI_IHTIYACI.html adresinden 03/01/2020 tarihinde ulaşılmıştır.
- <https://setav.org/assets/uploads/2019/04/272A.pdf> adresinden 03/01/2020 tarihinde ulaşılmıştır.
- <http://www.gonuldergisi.com/turkiye-egitim-politikalarinin-analizi-yrd-doc-dr-cemtopsakal.html> adresinden 03/01/2020 tarihinde ulaşılmıştır.
- İnal, K. (2006). Neoliberal eğitim ve yeni ilköğretim müfredatının eleştirisi. *Praksis*, 14, 265-287.
- Karadağ, Ö. (2012). Anlama becerileri açısından Türkçe dersi öğretim programı (6, 7, 8. sınıflar)’na eleştirel bir bakış. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36(1), 97-110.
- Karaman, P.ve Karaman, A. (2016). Fen bilimleri öğretmenlerinin yenilenen fen bilimleri öğretim programına yönelik görüşleri. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 243-269.
- Kelting-Gibson, L. M. (2005). Comparison of curriculum development practices. *Educational Research Quarterly*, 29(1), 26-36.
- Kress, G. (2000). A curriculum for the future. *Cambridge Journal Of Education*, 30(1), 133-145.
- Mitchell, B. (2016). Curriculum Construction and Implementation. *International Journal of Liberal Arts and Social Science*. 4(4), 45-56.

- Oliva, P. F. (1988). *Developing the curriculum*. New York: Scott, Foresmand & Company.
- Şahin, M. (2009). Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze Türkiye’de hayat bilgisi dersi programlarının gelişimi. *The Journal of International Social Research*, 2(8).402-410.
- Sünkür, M. Ö., Arıbaş, S., İlhan, M. ve Sünkür, M. (2012). Tahmin et-açıkla yöntemi ile desteklenmiş yansıtıcı düşünmeye dayalı etkinliklerin 7. Sınıf öğrencilerinin fen ve teknoloji dersine yönelik tutumlarının etkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, (33), 25-35.
- Tekbıyık, A. ve Akdeniz, A. R. (2008). İlköğretim fen ve teknoloji dersi öğretim programını kabullenmeye ve uygulamaya yönelik öğretmen görüşleri. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 2(2), 23-37.
- Tekışık, H. H. (1992). İlköğretim okullarında program geliştirme. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(8). 351-362.
- Yıldız, O. ve Yıldız, T. (2016). Türkiye cumhuriyeti eğitim politikaları. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 24-41.
- Yüksel, İ. (2010). *Türkiye için program değerlendirme standartları oluşturma çabası*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.